

пристосування та – без перебільшення – виживання в умовах тих радикальних і часто непередбачуваних змін, що відбулися та продовжують відбуватися в усіх сферах життя та економічної діяльності в нашій країні весь цей час. Відповідно до специфіки своєї діяльності, MLM-компанії завжди активно використовували «людський фактор», фактично, стоячи на фундаменті, створеному економічною активністю величезних дистриб'юторських мереж, від яких залежав і прибуток компанії, і її розвиток, і її реноме. Реалії військового часу завдали значної шкоди і в деяких випадках просто знищили частини дистриб'юторських мереж окремих MLM-компаній. Відновлення мережевої активності в таких умовах виглядає надскладним завданням, проте вітчизняні MLM-компанії не можуть дозволити собі займати пасивну позицію, оскільки MLM-середовище завжди було висококонкурентним і в разі бездіяльності та пасивності компанії, вона швидко витісняється з ринку більш активними і спроможними конкурентами. MLM-середовище, як ніяке інше бізнес-середовище, є глибоко інтернаціональним і в нинішніх реаліях вітчизняні фірми відчувають значніший конкурентний тиск з боку закордонних компаній, ніж це було до війни. Проте головний принцип мережевого маркетингу: «Використовуй кризу, як можливість» лишається незмінним, оскільки сам мережевий маркетинг історично є породженням трансформаційних криз суспільства, своєрідною відповіддю на них соціуму. І цей принцип дуже допомагає MLM-компаніям вижити, адаптуватись до умов військового часу та активізувати свою діяльність, використовуючи інший, не менш фундаментальний принцип діяльності MLM: «Іти від дверей до дверей, від людини до людини, від серця до серця», завойовуючи увагу та прихильність все нових і нових споживачів та вербуючи їх в дистриб'юторські мережі. В тяжкі воєнні часи українське суспільство прагне об'єднання, тісної взаємодії та комунікації і це все створює дуже сприятливе соціально-психологічне середовище для мережевої діяльності, як і сама мережева діяльність допомагає створенню нових комунікативних зв'язків, взаємодії, сприяючи об'єднанню та кооперації людей в різних спільнотах. Втім, мережева діяльність завжди була немислима без мережевого лідерства, яке і є її активним організаційним началом. А питання успішної діяльності будь-якої комерційної структури, тим паче таких специфічних комерційних підприємств, як MLM-компанії, це завжди - питання ефективного та відповідного викликам епохи лідерства та керівництва ними. Тому особливо значимим в контексті відродження та активізації мережевої діяльності в умовах воєнного часу в Україні виглядає відповідне цьому контексту трансформування рольової поведінки лідерів MLM. Соціально-психологічне дослідження цього процесу видається вельми цікавим, проте на даний час воно є найбільш можливим лише у форматі спостереження, іноді – включеного спостереження. Безумовно, все вищенаведене можна вважати лише своєрідним оглядовим дослідженням даної тематики, оскільки нові лідерські рольові підходи в мережевій роботі, як і власне саме вітчизняне MLM-середовище зараз знаходяться якраз в процесі трансформації, викликані умовами та реаліями воєнних часів, а відтак – потребуватимуть в подальшому значно більш розгорнутого і детального дослідження, як і набагато глибшого осмислення і розуміння трансформаційних процесів у вітчизняному MLM в цілому.

Vereshchahina T. O., Bodnar A, Ya., Lyashchenko O. A.,

HIGHER EDUCATION AT WARTIME: RESEARCH TRENDS, GAPS AND PERSPECTIVES

As Ukraine grapples with the turmoil of war, the country's higher education system becomes a focal point for resilience and transformation. This conference paper delves into the research trends, gaps, and perspectives that emerge when examining how higher education institutions adapt, respond, and contribute during the conflict. V. Antoniuk aptly notes, "The history of armed conflicts shows that in any war, the education system becomes the arena of a battle, as it is the battle for people's minds and worldviews." [Antoniuk, 2023, p. 2]

Problem statement. According to statistics presented by researchers M. Rataj and I. Berezovska, sourced from Frontex News Release, on June 6, 2022, 5.3 million Ukrainian citizens fled to European countries at the onset of the war in February 2022, including 22,000 researchers among them [Rataj and Berezovska, 2023]. V. Antoniuk [2023, p. 9] provides data indicating that in multiple universities, a significant portion of students, ranging from 1% to 30%, either became internally displaced persons or chose to study abroad. A total of 131 institutions, comprising 5.5% of all higher education institutions, faced destruction, and 30 higher education institutions reported substantial losses in terms of equipment and other resources. These catastrophic changes in education, both in a general and higher education context, have fuelled research interest in this topic. Thus, the aim of this paper is to understand the prevalent trends, gaps, and perspectives of the research in the area of higher education at wartime in Ukraine.

Methods. In October 2023, a comprehensive search was conducted across Web of Science, ERIC, and Google Scholar. The following criteria were applied for the systematic literature search: 1) articles written in English, 2) articles published in 2022 and 2023, 3) articles concerning higher education in Ukraine, 4) articles focusing on the full-scale war effects on higher education. Using the search keywords 'Higher Education,' 'War,' and 'Ukraine,' we identified 28 articles that met these criteria. After a preliminary title and abstract screening, 17 full-text articles were selected.

Results. Upon full-text screening, certain prevailing research trends have emerged:

1. Research concerning the effects of higher education in general, its resilience, problems, and future development.
2. Research studying teachers' and students' experiences, attitudes, emotions, mental health and perceptions during the war in Ukraine.
3. Exploration of the experiences of Ukrainian refugee students and teachers in other countries worldwide.

Regarding the first trend, V. Kozinchuk et al., investigate the impact of war on the competitiveness of higher education, concluding that, despite the barbaric impact of war, higher education institutions have maintained their intellectual potential and cooperation with foreign universities [V. Kozinchuk et al., 2022]. Admittedly, X. Ma et al. focus on the post-war renewal of universities, emphasizing the importance of the teachers' potential. According to the survey, participants' primary concerns in higher education include the reduction of academic staff due to university underfunding, destruction and damage to material and technical resources, the loss of students and potential entrants due to young people emigrating abroad, among various other reasons. Additionally, crucial factors for enhancing the potential of teachers in the post-war era include boosting morale and patriotism, increasing investments in education, fostering international cooperation, and re-evaluating educational policies [Ma et al., 2022]. Therefore, regardless the huge negative effect of war, the researchers see positive factors as possible solutions for changing and renewing the education.

A. Oleksiyenko and I. Shchepetylnykova identify such pre-war problems of the internationalization of higher education as 'a legacy of mediocrity, bureaucracy, and feudal culture,' while recognizing more positive war-driven effects, such as reorienting international partnerships, strengthening charitable activities, stemming brain drain, revamping competencies, reframing internationalization management, strategizing for common security, and solidarity. According to the researchers, stakeholders in universities are adjusting their responsibilities to reduce people's vulnerability, and international solidarity is helping mitigate the vulnerability of war-affected academia. International cooperation and conducting international projects are crucial in preventing brain drain [Oleksiyenko & Shchepetylnykova, 2023]. Thus, the articles regarding higher education at wartime mainly embrace the institutional problems of education, pre-war challenges of international integration and the resources loss as a result of war. However the researchers also speak about the resilience, teachers' potential, advantages of international collaboration and the potential for renewal even during the war.

In the context of the second trend, Y. Lavrysh et al. also confirm numerous problems and challenges for teachers during the war, including learning and teaching complications and mental health issues like depression and isolation. They propose various solutions, such as empowering students in their learning, offering flexible schedules, diverse learning methods, and prioritizing students' psychological well-being. It is essential for the teachers to streamline tasks, providing access to open educational resources and various free online platforms that can satisfy different learning needs at the time of isolation and inability of the students to attend classes [Y. Lavrysh, 2022]. A. Kurapov et al. also corroborate the negative effects of war on students' and teachers' mental health in Ukraine, highlighting feelings of loneliness, exhaustion, anger, and nervousness [Kurapov, 2023]. Concerning the teachers' position, A. Oleksiyenko and S. Terepyshchy discuss the hardships of teaching during the war, emphasizing how Ukrainian teaching staff tries to reconceptualize their responsibilities while continuing to work with hope for a better future [A. Oleksiyenko and S. Terepyshchy].

O. Galynska and S. Bilous explore the challenges of remote teaching [Galynska & Bilous, 2022], and Banyoi et al. describe distance education tools using the case of Uzhhorod University [Banyoi, 2023]. O. Povko and S. Glotov indicate that students frequently encounter obstacles like ongoing air raids, power disruptions, and internet connectivity problems, which push them toward self-directed learning [Povko & Glotov, 2023]. H. Ridkodubaska et al. note that students' anxiety continues to play a significant role in evaluating the effectiveness of technology usage by students [Ridkodubaska et al, 2022]. M. Sherman et al. research the challenges of distance education and future perspectives of higher education in Ukraine, confirming the necessity of distance learning delivery for refugees or forcibly displaced students inside Ukraine and students living in occupied territories [Sherman, 2022]. Thus, teachers and students experience difficulties, in particular, the war impacts their mental health and brings anxiety. Although distance education is a certain kind of solution, it is still complicated to learn and teach online because of the permanent stress and a feeling of physical danger.

In the third research trend, authors mainly investigate the adaptation process of refugee students and teachers in other countries. M. Rataj and I. Berezovska [2023] research the challenges and positive aspects of Ukrainian teaching staff integration in Poland. Survey participants express high contentment with integration strategies based on seamless intra-university cooperation and a personalized individual approach. However, they encounter difficulties such as language barriers, school education for children, social and cultural aspects, and employment prospects. R. Matsumoto and M. Viczko research the accessibility of education for refugees in Canada. The most favourable group of international students are those who have the potential to make significant contributions to Canada's economy and the financial stability of Higher Education Institutions amid the pandemic and war [Matsumoto & Viczko, 2023]. Thus, the integration of the refugee students and teachers may be complicated due to different socio-cultural reasons and at the same time they admit positive conditions of work and perspectives at the foreign university.

Conclusion. Having considered the above mentioned articles, we assume that this area needs further analysis in all trends. There is a notable lack of statistics on displaced and refugee students as of 2023. The topic of post-war reconstruction of universities is also underrepresented. Rigorous analysis of post-war perspectives will provide opportunities for further research about the future of Ukrainian higher education. There is also a shortage of articles on teaching and learning experiences applying mixed-method research, observations, learning analytics to define challenges and offer solutions. There is also a lack of articles on education policy in Ukraine and teachers development and support during the war. Research on MOOC-type learning systems can promote distance teaching for students who lack access to online or hybrid learning.

Concerning the research limitation of the present paper, we may conclude that the results of this research are limited to the articles found in the three databases. Articles published in the Ukrainian language could be the subject of future research.

Bibliography

- Antoniuk, V. P. (2023). Perspective Chapter: The War as a Factor of Upheavals and Transformations in Higher Education: Experience of Ukraine. DOI: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.109688>
- Banyoi, Veronika and Kharkivska, Olesya and Shkurko, Halyna and Yatskiv, Mariia, Tools for Implementing Distance Learning during the War: Experience of Uzhhorod National University, Ukraine (February 5, 2023). ARAB WORLD ENGLISH JOURNAL (AWEJ) Special Issue on Communication and Language in Virtual Spaces, January 2023, a SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4348364> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4348364>
- Galynska, O., & Bilous, S. (2022). Remote learning during the war: challenges for higher education in Ukraine. INTERNATIONAL SCIENCE JOURNAL OF EDUCATION & LINGUISTICS, 1(5), 1–6. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjel.20220105.01>
- Grynyuk, S., Zaytseva, I., & Vysotchenko, S. (2023). The impact of distance education on students' motivation and emotional state in the context of the pandemic and the armed conflict in Ukraine. APUNTES UNIVERSITARIOS, 13(1), 243–259. DOI: <https://doi.org/10.17162/au.v13i1.1326>
- Kozinchuk, V., Kuzmenko, A., Malona, S., Matviienko, L., & Sonechko, O. (2022). Competitiveness of Ukrainian higher education in the world aspect against the background of Russian armed aggression. REVISTA EDUWEB 16(2), 166–179. DOI: <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.12>
- Kurapov, A., Pavlenko, V., Drozdov, A., Bezliudna, V., Reznik, A., & Isralowitz, R. (2023). Toward an understanding of the Russian-Ukrainian war impact on university students and personnel. JOURNAL OF LOSS AND TRAUMA 28(2), 167–174. DOI: <https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2084838>
- Lavrysh Y, Lytovchenko I, Lukianenko V, et al. (2022) Teaching during the wartime: experience from Ukraine. EDUCATIONAL PHYLOSOPHY AND THEORY. 1-8 DOI: <https://doi.org/10.1080/00131857.2022.2098714>.
- Ma, X., Gryshova, I., Koshkalda, I., Suska, A., Gryshova, R., Riasnianska, A., & Tupchii, O. (2022). Necessity of Post-War Renewal of University Teachers' Potential in Terms of Sustainable Development in Ukraine. SUSTAINABILITY, 14(19), 12598. MDPI AG. DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/su141912598>
- Matsumoto, R., & Viczko, M. (2023). Categorizations of Crisis: Access to Higher Education in Canada as International Students and Forcibly Displaced People. HIGHER EDUCATION RESEARCH AND DEVELOPMENT, 42(5), 1119–1132. DOI: [10.1080/07294360.2023.2216641](https://doi.org/10.1080/07294360.2023.2216641)
- Oleksiyenko, A., Shchepetylnykova, I., & Furiv, U. (2023). Internationalization of higher education in tumultuous times: Transformative powers and problems in embattled Ukraine. HIGHER EDUCATION RESEARCH & DEVELOPMENT, 42(5), 1103–1118. DOI: <https://doi.org/10.1080/07294360.2023.2193727>
- Oleksiyenko, A., & Terepyshchyi, S. (2023). `Hope despite all odds': Academic precarity in embattled Ukraine. TEACHING IN HIGHER EDUCATION. DOI: <https://doi.org/10.1080/13562517.2023.2263744>
- Polovko, O., & Glotov, S. (2023). The Educational Process of Ukrainian University Students Following the Full-Scale Russian Invasion. London Review of Education, 21(1). DOI: <https://doi.org/10.14324/LRE.21.1.31>.
- Rataj, M., & Berezovska, I. (2023). Addressing challenges with Ukrainian refugees through sustainable integration: Response of the educational community in Poland. JOURNAL OF FURTHER AND HIGHER EDUCATION. DOI: <https://doi.org/10.1080/0309877X.2023.2241386>

Ridkodubaska, H., Vyhovskiy, L., Vyhovska, T., Yakubova, L., Humenyuk, O., & Oliinyk, I. (2022). Application of information technologies in the educational process of higher educational institutions under the martial law. *JOURNAL FOR EDUCATORS TEACHERS AND TRAINERS*, 13(3). DOI: <https://doi.org/10.47750/jett.2022.13.03.026>

Sherman, M., Puhovskiy, E., Kambalova, Y., & Kdyrova, I. (2022). The future of distance education in war or the education of the future (the Ukrainian case study). *FUTURITY EDUCATION* 2(3), 13–22. DOI: <https://doi.org/10.57125/FED/2022.10.11.30>

ВЛАСЕНКО І.А.

ІНСТРУМЕНТИ ДІАГНОСТИКИ КОНФЛІКТІВ У ОРГАНІЗАЦІЙНОМУ КОНТЕКСТІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

У ситуації суперечливості, невизначеності в сучасному світі зростає кількість конфліктів різних видів, від внутрішньоособистісних до міжгрупових. Складність явища конфлікту та різноманітні підходи до його розуміння визначають варіабельність методичних підходів та прийомів вивчення конфліктів. Дослідниками розробляються як експериментальні процедури вивчення конфліктних явищ, так і моделюються конфлікти в лабораторних умовах.

Найбільшого поширення у вивченні конфліктів у психологічній науці набули опитувальні методи, зокрема різноманітні шкали діагностики наявності конфлікту. Метою нашого повідомлення є теоретичний аналіз діагностичних інструментів, які використовують зарубіжні психологи для оцінки різних типів конфліктів у організаційному контексті.

Науковці приділяють значну увагу діагностиці міжособистісних та внутрішньогрупових конфліктів в організації. Зокрема, Jehn створено уточнену модель внутрішньогрупового конфлікту на основі дослідження 105 робочих груп та розроблено шкалу діагностики внутрішньогрупового конфлікту. Цей інструмент дає змогу виміряти вираженість і тип конфлікту у робочих групах, використовуючи вісім питань та 5-бальну Лайкертівську шкалу. Відповіді варіюють від 1=жодного до 5=багато (Jehn, 1995). Авторка виокремлює конфлікти відносин і конфлікти завдань. (Приклади запитань: Як багато непорозумінь є між членами вашої робочої групи? Як багато емоційних конфліктів є між членами вашої робочої групи?) Коефіцієнти альфа для шкал конфлікту відносин і конфлікту завдань становлять 0,92 і 0,87 відповідно.

Результати цього дослідження показують, що користь від конфлікту залежить від типу конфлікту та структури групи з точки зору виду завдання, взаємозалежності завдань і групових норм. Конфлікти стосунків і завдань негативно пов'язані із задоволеністю індивідів, симпатією інших членів групи та наміром залишитися в групі. У групах, які виконували дуже рутинні завдання, розбіжності щодо завдань були шкідливими для функціонування групи. Навпаки, у групах, які виконували нестандартні завдання, розбіжності щодо завдань не мали шкідливого впливу, а в деяких випадках такі розбіжності були дійсно корисними (Jehn, 1995).

Для вивчення внутрішньогрупових конфліктів Shah et al запропоновано якісний аналіз наративів та аналіз індивідуального сприймання конфлікту завдань і конфлікту відносин кожним учасником групи. Респондентів просили пригадати випадок конфлікту у команді в минулому та відповісти на таке запитання: «Згадайте випадок, коли ви зіткнулись із конфліктом під час роботи в команді (наприклад, у вашій студентській організації, спортивній, класній, робочій команді тощо) і опишіть життя цього конфлікту — про що він був? Як конфлікт розпочався, розвивався та закінчився? Скільки членів команди було залучено, коли конфлікт почався і коли він закінчився?»

Було використано принципи контент-аналізу, щоб провести аналіз наративів про конфлікт. Така процедура дозволяє виявити походження конфлікту (індивідний, діадний, конфлікт у підгрупі, груповий конфлікт) та його еволюцію/зміни. Shah et al. використано ще одну процедуру дослідження групових конфліктів - аналіз індивідуального сприймання конфлікту. Учасникам